

שיטת הרמב"ם בענין בל יראה ובל ימצא

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ה עמוד ב

תנו רבנן: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר לא יראה לך שאר [ולא יראה לך חמץ] בכל גבלך. לפי שנאמר לא יראה לך שאר - שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי - תלמוד לומר לא ימצא. אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו, ואין שרוי עמך בחצר. נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מניין? תלמוד לומר לא ימצא בבתיכם. אין לי אלא שבבתיכם, בבורות בשיחין ובמערות מניין? תלמוד לומר: בכל גבלך. ועדיין אני אומר: בבתיים - עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרי. בגבולין - שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. מניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה? תלמוד לומר: שאר שאר לגזירה שוה. נאמר שאר בבתיים - שאר לא ימצא בבתיכם ונאמר שאר בגבולין - לא יראה לך שאר. מה שאור האמור בבתיים - עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים, אף שאור האמור בגבולין - עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים. ומה שאור האמור בגבולין - שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, אף שאור האמור בבתיים - שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ד

הלכה א

כתוב בתורה +שמות י"ג+ לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד גוים לא יהיה עובר תלמוד לומר שאור לא ימצא בבתיכם אפילו הטמינו או הפקידו, יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ בביתו אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת לא יהיה עובר תלמוד לומר בכל גבולך בכל רשותך, יכול יהא חייב לבער מרשותו חמץ של גוי או של הקדש תלמוד לומר +שמות י"ב+ לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

הלכה ב

הא למדת שחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו טמן ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד ביד גוים הרי זה עובר משום לא יראה ולא ימצא, וחמץ של הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל אפילו היה עמו בבית הרי זה מותר מפני שאינו שלו, ואפילו היה של גר א תושב שיד ישראל שולטת עליו ב אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח, אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי שמא יבוא להסתפק ממנו, אבל של הקדש אינו צריך מפני שהכל פורשין מן ההקדש כדי שלא יבוא לידי מעילה.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה ר

והמצוה המאיתים היא שהזהירנו שלא יראה חמץ בכל גבולנו כל השבעה ימים והוא אמרו (ס"פ בא) ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך. ואין אלו שני לאוין בשני ענינים אבל הם בענין אחד. ובבאור אמרו (ביצה ז ב) פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור. כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין הדבר המחמיץ. ומי שעבר והניח חמץ ברשותו אינו חייב מלקות אלא אם לקח חמץ בפסח וקנאו שיהיה עושה מעשה. ולשון התוספתא (מכות פ"ד ה"ה) המשייר חמץ בפסח והמקיים כלאים בכרם אינו לוקה:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רא

והמצוה ה"א היא שהזהירנו מהמצא חמץ ברשותנו ואפילו לא יהיה נראה או היה פקדון. והוא אמרו (בא יב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. וזה גם כן לוקין עליו בתנאי שיהיה שם מעשה כמו שזכרנו (מ' ר) לפי השרשים שהניחו במסכ' שבועות (כא א). ובבאור אמרו במקומות רבים (פס' ה ב, כא א, כז ב, כט ב, מח א, צה א) עובר בבל יראה ובל ימצא. ובתחלת מס' פסחים (ד - יד) התבאר משפטי שתי מצות אלו. ושם התבאר הענינים שהזהיר מהם באמרו (ס"פ בא) לא יראה בכל גבולך והענינים שהזהיר מהם באמרו שאור לא ימצא בבתיכם. ושם (ה ב) התבאר כי ילמד כל לאו מן האחר זולת ענין מה שהיה מורה עליו, ושהמקיים חמץ בפסח עובר בשני לאוין על בל יראה ובל ימצא:

רמב"ם הלכות חמץ ומצה הקדמה

(ה) שלא יראה חמץ כל שבעה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה.

ספר המצוות לרמב"ם שורש ט

השרש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוים והעשה אבל הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם:

ולא נביט לרבי הצוויין שבאו בענין ההוא אם היה מן המצווה בו או לרבי האזהרות שבאו ממנו אם היה מן המזוזה ממנו. כי כלם הם לחזוק לבד. כי פעמים ישוב בענין אחד בעצמו אזהרה אחר אזהרה לחזוק וכן יבא בו צווי אחר צווי לחזוק גם כן. האלוהים אם לא כשתמצא לשון לחכמים בהפריש הענינים ויבאר לך המפרשים שכל לאו מהם או כל עשה כולל ענין זולת הענין שיכלול הלאו האחר או העשה כי אז ראוי למנותו בלא ספק. כי אז לא נשאר היותו לחזוק אבל לתוספת ענין ואף על פי שהנגלה מהכתוב מורה שהוא בענין אחד. שאנחנו לא נצטרך לומר שזה הכתוב נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין עד שנבטל מאמר המפרשים המקבילים אותו אמנם כשנמצא הקבלה שהצווי הזה או האזהרה נושא ענין כך וזה הצווי הנכפל או האזהרה נושא ענין אחר הנה זה הוא הקודם והנאות שלא יכפל כתוב אלא לענין ואז ראוי למנות זה ביחוד ולמנות זה ביחוד. אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסף דע באמת שלא נכפל אלא לחזוק וכדי שידוע גם כן שזה העון גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה. או נכפל להשלים דין המצוה. או שילמד ממנו דין מהדינים במצוה אחרת כמו שיבאר התלמוד (יומ' פא א כתוב' לח א נזיר מח א סנה' נד א) ויאמר מופנה להקיש לדון ממנו גזרה שוה. והנה מצאנום ע"ה רמזו על זה הענין בגמר פסחים בפרק שני (כד א).

...והיתה התשובה (כד ב) אמר ליה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. הנה התבאר לך כי כל לאו שאינו בא לתוספת ענין יקרא יתר. כלומר שהוא נכפל. ואפילו יאמרו שהוא לעבור עליו בשני לאוין הנה הוא עם כל זה לאו יתר כמו שיתבאר מזה המאמר. ואין ראוי למנותו כי הוא נכפל. הנה כבר התבאר כי לא ברובי הלאוין או העשה ירבו המצוות... **ודע כי אתה** ואפילו תמצא לשון החכמים כי מי שיעבור האזהרה הפלונית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל דבר פלוני עבר על כך וכך עשה, לא יתחייב מזה שתמנה הלאוין ההם כלם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד. כי הענין אחד ואין בו כפל. ואמנם אמרו שהוא עובר כך וכך עשה או כך וכך לאוין בעבור הכפל הצווי או האזהרה במצוה ההיא כי הוא עבר על אזהרות רבות או צוויים רבים. האלהים אם לא תמצאם יאמרו לוקה שתיים או לוקה שלש שאז ימנה כל אחד ביחוד. כי לא ילקה אחד שתי מלקיות על שם אחד, כמו שהתבאר ממה שהתפרסם בתלמוד במכות (יג א, יד א, יח א) וחולין (פב א קב ב) וזולתם. ואולם ילקה שתי מלקיות על שני שמות. רצוני לומר שני ענינים שבאה אזהרה בכל ענין מהם ביחוד. וזה הוא ההפרש בין אמרם עובר משום כך ומשום כך ובין אמרם לוקה שתיים או לוקה שלש.

...ואי אפשר ידיעת הלאו והעשה הנכפל שהוא בא לתוספת ענין אלא במורה יורה עליו והם מקבלי הפירוש עליהם השלום.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ט

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ט

ואני אומר שהסכמתו שלהרב למנות המצוות על פי המלקיות אינה ברורה. שהרי אנו מונין שס"ה לאוין והרבה מהן שאין בהן מלקיות כלל. והנה נמחול זה לסברתו, אלא שכבר נשתבש בשיטה הזו בשיבוש גדול. כי מה שאמר בלאוין הרבה שבאו באיסור אחד שאינו לוקה אלא אחת אינו כן. ומפורש אמרו בשני שלפסחים (כד א) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו עניין לגופו דאתי בקל וחומר ממעשר ומה מעשר הקל אמרה תורה ולא ביערתי ממנו בטמא בשר קדש חמור לא כל שכן וכי תימא אין מזהירין מן הדין היקשא הוא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגןך תירושך ויצהרך וגו' ומה ת"ל לא יאכל אם אינו עניין לגופו תנהו ענין לכל איסורין שבתורה והקשינו א"ל רבינא לרב אשי אימא לעבור עליו בשני לאוין לאו מי אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש. רוצה לומר כי בדרך שאמר אביי בזו שלוקה ארבע וחמש מלקיות כאחד מפני שנכפלו הלאוין שנאמרו בו [אף כאן נומר /נאמר/ שילקה שתיים] אחד לאו הבא בהיקש ממעשר ואחד לאו זה המיוחד בו. הרי ביארו כי ריבוי הלאוין מרבים המלקיות ואם נכפלו במצוה מן המצוות הלאוין פעמים רבות נלקה אותו כמנין הלאוין. אבל יש בזה תנאי והוא שיהיו הלאוין מיותרין ולא יצטרכו במצוה ההיא למדרש מן המדרשים זולתי לכפול המניעה ההיא.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א

הלכה ב

החמץ בפסח אסור א בהנייה שנאמר +שמות י"ג+ לא יאכל חמץ לא יהא בו התר אכילה, **והמניח חמץ** ברשותו בפסח אף על פי שלא אכלו עובר בשני לאוין שנאמר +שמות י"ב+ לא יראה לך שאור בכל גבולך ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם, ואיסור החמץ ב ואיסור השאור שבו מחמצין אחד הוא. +/השגת הראב"ד/ ואיסור החמץ ואיסור

השאור שבו מחמיצין אחד הוא. א"א דוקא לשיעוריהן אבל לענין ביעור ולענין אכילה יש הפרש ביניהם שהחמץ אם נפסל מאכילת הכלב אינו זקוק לבער והשאור אף על פי שהוא נפסל חייב לבער לפי שהוא ראוי לשחקו ולהחמץ בו כמה עיסות אלא א"כ יחדו לשיבה וטח פניו בטיט, ומה ששנו בתוספתא (בגמ' /פסחים/ מה) הפת שעטיפשה חייב לבער מפני שראויה לשחקה וכו' בפת של שאור קאמר דאי בחמץ לא היה צריך לזה הטעם. + הלכה ג

אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא א"כ קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה, ומכין אותו מכת מרדות.

On Pesach, it is forbidden to derive any benefit from chametz, as [Exodus 13:3] states: "Do not eat (לא יאכל) chametz"; i.e., it is not permitted [to be used to derive benefit that leads to] eating. A person who leaves chametz within his property on Pesach, even though he does not eat it, transgresses two prohibitions: [Exodus 13:7] states: "No leavening agent may be seen in all your territory" and [Exodus 12:19] states: "No leavening agent may be found in your homes." [Though the prohibitions stated in these verses apply to שאור,] it is the same prohibition which forbids both חמץ (leaven) and שאור (a leavening agent).

3 [A violator] is not lashed for [transgressing the prohibitions] not to have [chametz] seen [in his possession] and not to have [chametz] found [in his possession] unless he purchased chametz on Pesach or [caused flour] to become leavened, and thus committed a deed. However, if he possessed chametz before Pesach, and when Pesach came he did not destroy it and left it in his possession, even though he transgresses two prohibitions, according to the Torah, he is not lashed, for he did not perform a deed. [Nevertheless,] he is given "stripes for being rebellious."

השגת הרא"ם על אתר

אינו עובר משום כל יראה וכל ימצא ללקות עליהן אלא אם כן קנה חמץ וכו' וכן כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל ויש לתמוה דהא בשרש תשיעי מספר המצות של הרב רבינו משה בר מיימון נראה דאין לוקין שמי מלקיות ולא מוהין שני לאוין אלא כשהן משתי שמות אבל כששני הלאוין הן מענין אחד אף על פי שיש להם שמות מתחלפים כמו לא תעולל עם לא תפאר אינו לוקה על שניהם ואינם נמנים לשני לאוין [אף] על פי שהעובר בהן עובר בשני לאוין ואם כן גבי כל יראה וכל ימצא דענין שניהם אחד הוא כדמשמע מפרק רביעי דהלכות חמץ ומצה שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו עמו וכו' עובר משום כל יראה וכל ימצא דמשמע דפירוש לא יראה אינו שלא יראה לעינים אלא שלא יהא נראה לעולם דהיינו שלא יהיה נמצא בעולם אמאי לוקין על שניהם ומונה אותם גם כן לשני לאוין ולא נתברר לי הטעם.

כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ג

[ג] אינו לוקה וכו'. כתב רא"ם ויש לתמוה דהא בשרש ט' נראה שאין לוקין וכו'. ובאמת כי ליישב זה היה אפשר לפרש דאינו לוקה אלא אחת אף על פי שהזכיר שני הלאוין וכן היה אפשר לפרש הסמ"ג כי אף על פי שהוסיף ללקות עליהם היינו לפי שהתחיל אינו עובר ולא התחיל אינו לוקה אבל מ"מ אכתי קשיא היאך מנאן בשני לאוין. והנראה בעיני דלא יראה לא משמע אלא כשהוא נראה לעינים דוקא וכן משמע בספר המצות מצוה ר' ומצה ר"א. ומ"ש בפ"ד עובר משום כל יראה וכל ימצא לאו למימרא דבכל אחד מהנזכרים לעיל עובר בשניהם אלא היכא

דשייכי תרוייהו עובר בשניהם דכל היכא דעבר על לא יראה עבר נמי על לא ימצא אבל בטמון לא עבר אלא על לא ימצא. וע"ד זה יש לפרש גם הברייתא השנויה בפ"ק דפסחים (דף ה'): שממנה למד הרמב"ם דינים הללו הנזכרים בפ"ד:

לחם משנה הלכות חמץ ומצה פרק א

והמניח חמץ ברשותו בפסח אף על פי שלא אכלו עובר בשני לאוין. בפ"ק (דף ה' ב) וא"ת כיון דשאור וחמץ חדא מילתא היא א"כ ארבעה לאוי הוו שאור לא ימצא ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ולא יראה שאור אחרינא

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יט הלכה ד

ית דין שלוקין עליהן קס"ח, ואלו הן: ... (צט) המקיים חמץ ברשותו וכגון שחימץ עיסתו...

משנה למלך הלכות חמץ ומצה פרק א

ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב דאם קנה חמץ בפסח או חימצו דלקי משום דעשה מעשה והרי לפי סוגיא זו מוכח דטעמא דאינו לוקה היינו משום דלא יראה הוי ניתק לעשה וא"כ אפילו עשה בו מעשה אינו לוקה דלגבי לאו הניתק לעשה אין חילוק בין עשה בו מעשה ללא עשה בו מעשה. והנראה דרבינו ז"ל דחה סוגיא זו מהלכה משום דאתיא דלא כהלכתא במאי דקאמר דלאו דלא תוציא הוי לאו הניתק לעשה וזה אינו דהא קי"ל דאם הוציאו נפסל ואסור באכילה מקרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו. וסמך רבינו על התוספתא דקתני המשייר חמץ בפסח והמקיים בכלאים אינו לוקה ומשמע דהיינו טעמא דהמשייר חמץ לית ביה מעשה דומיא דהמקיים בכלאים ותוספתא זו נראה דפליגא על אותה סוגיא הנזכרת וזה פשוט